

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ครั้งนี้ มีรายละเอียดของผลการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 เพศของกลุ่มเป้าหมาย

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	180	48.65
หญิง	190	51.35
รวม	370	100

จากตารางที่ 4.1 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.35 และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 48.65 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 21 ปี	4	1.08
21 - 30 ปี	4	1.08
31 - 40 ปี	194	52.43
41 - 50 ปี	124	33.51
51 - 60 ปี	44	11.89
61 ปีขึ้นไป	0	0
รวม	370	100

จากตารางที่ 4.2 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.43 รองลงมา มีอายุ 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.51 มีอายุ 51 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.89 มีอายุต่ำกว่า 21 ปี และมีอายุ 21 - 30 ปี เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 1.08 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 การศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

วุฒิการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	28	7.57
มัธยมศึกษา	80	21.62
ปวช.	48	12.97
ปวส.	64	17.30
ปริญญาตรี	118	31.89
สูงกว่าปริญญาตรี	28	7.57
ไม่ระบุ	4	1.08
รวม	370	100

จากตารางที่ 4.3 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีวุฒิการศึกษาระดับ ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 31.89 รองลงมา มีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 21.62 ระดับปวส.คิดเป็นร้อยละ 17.30 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี และระดับประถมศึกษาเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 7.57 และไม่ระบุ คิดเป็นร้อยละ 1.08 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 การประกอบอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

การประกอบอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกร	28	7.57
รับจ้าง/ค้าขาย	117	31.62
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	50	13.51
ข้าราชการ	101	27.30
อื่น ๆ	42	11.35
ไม่ระบุ	32	8.65
รวม	370	100

จากตารางที่ 4.4 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพรับจ้าง/ค้าขายคิดเป็นร้อยละ 31.62 รองลงมาประกอบอาชีพ ข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 27.30 พนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 13.051 อาชีพอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 11.36 และไม่ระบุ คิดเป็นร้อยละ 8.65 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 รายได้เฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายได้เฉลี่ย	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000 บาท	84	22.70
ต่ำกว่า 20,000 บาท	174	47.03
ต่ำกว่า 30,000 บาท	40	10.81
ต่ำกว่า 40,000 บาท	68	18.38
ไม่ระบุ	4	1.08
รวม	370	100

จากตารางที่ 4.5 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.03 รองลงมา มีรายได้เฉลี่ย ต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 22.70 มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 18.38 มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.81 และไม่ระบุ คิดเป็นร้อยละ 1.08 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 การได้รับทราบแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม

แหล่งข้อมูลท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อน ๆ	154	41.62
ญาติ ๆ	132	35.68
เว็บไซต์	8	2.16
วิทยุ	24	6.49
โทรทัศน์	8	2.16
หนังสือพิมพ์/สิ่งพิมพ์/แผ่นพับ	44	11.89
รวม	370	100

จากตารางที่ 4.6 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้รับข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว จากเพื่อน ๆ คิดเป็นร้อยละ 41.62 รองลงมา ได้รับข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวจาก ญาติ ๆ คิดเป็นร้อยละ 35.68 จาก หนังสือพิมพ์/สิ่งพิมพ์/แผ่นพับ คิดเป็นร้อยละ 11.89 จากวิทยุ คิดเป็นร้อยละ 6.49 จากเว็บไซต์ และโทรทัศน์ เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 2.16 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
พักผ่อนหย่อนใจ	272	73.51
ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	52	14.05
หาข้อมูลเพื่อการทำงาน	32	8.65
หาข้อมูลเพื่อการศึกษา	12	3.78
รวม	370	100

จากตารางที่ 4.7 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ คิดเป็นร้อยละ 73.51 รองลงมา มีวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ คิดเป็นร้อยละ 14.05 มีวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว เพื่อหาข้อมูลในการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 8.65 และหาข้อมูล เพื่อการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 3.78 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 ช่วงเวลาในการท่องเที่ยว

ช่วงเวลาในการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
วันธรรมดา (จันทร์-ศุกร์)	104	28.11
วันเสาร์-อาทิตย์	168	45.41
วันหยุดยาว (เสาร์-อาทิตย์+นักขัตฤกษ์)	98	26.49
รวม	370	100

จากตารางที่ 4.8 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ใช้ช่วงเวลาการท่องเที่ยวชมนวนอแก้ว ในวันเสาร์-อาทิตย์ คิดเป็นร้อยละ 45.41 รองลงมาท่องเที่ยว ในวันธรรมดา คิดเป็นร้อยละ 28.11 และ ท่องเที่ยว วันหยุด (เสาร์-อาทิตย์+วันนักขัตฤกษ์) คิดเป็นร้อยละ 26.49 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1,000 - 3,000 บาท	214	57.84
3,001 - 5,000 บาท	144	38.92
5,001 - 7,000 บาท	8	2.16
7,001-10,000 บาท	4	1.08
รวม	370	100

จากตารางที่ 4.9 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวในชุมชนวอแก้วในระหว่าง 1,000 - 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 57.84 รองลงมา มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวในระหว่าง 3,001 - 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.92 มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวระหว่าง 5,001 - 7,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 2.15 และ มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวระหว่าง 7,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 1.08 ตามลำดับ

4.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ชุมชนวอแก้ว

ตารางที่ 4.10 สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชุมชนวอแก้ว

สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ชุมชนวอแก้ว	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ความสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งธรรมชาติ	4.39	0.74	มาก
2. ความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว	4.09	0.61	มาก
3. ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว	3.92	0.75	มาก
4. ลักษณะที่ตั้งง่ายต่อการเข้าถึงเช่นใกล้ระบบขนส่งต่าง ๆ	3.75	0.69	มาก
5. สถานที่พักผ่อนตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ	3.82	0.74	มาก
6. สถานที่พักผ่อนตั้งอยู่ใกล้แหล่งวัดดูดีอื่น ๆ ในการให้บริการ เช่น ร้านอาหาร ของฝาก ของที่ระลึก	3.88	0.74	มาก
7. สภาพแวดล้อมรอบตัวสถานที่พักผ่อน	3.86	0.66	มาก
8. การออกแบบภายนอกสถานที่พักผ่อน	3.85	0.78	มาก
9. การออกแบบภายในสถานที่พักผ่อน	3.84	0.72	มาก
10. สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พักผ่อน	3.90	0.73	มาก
รวม	3.85	0.72	มาก

จากตารางที่ 4.10 สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชุมชนวอแก้ว พบว่า ในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.85 , S.D. = 0.72) โดยมี ลำดับสูงสุด 2 ลำดับ ดังนี้

1. ความสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย = 4.39, S.D. = 0.74)

2. ความโดดเด่น และความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย= 4.09, S.D. = 0.61)

และมีลำดับต่ำสุด 2 ลำดับ ดังนี้

1. สถานที่พักผ่อนตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย= 3.82, S.D. = 0.74)
2. ลักษณะที่ตั้งง่ายต่อการเข้าถึง เช่น ใกล้ระบบขนส่งต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย= 3.75, S.D. = 0.69)

ตารางที่ 4.11 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนวอแก้ว

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนวอแก้ว	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	4.32	0.69	มาก
2. ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์	4.11	0.67	มาก
3. ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน	3.89	0.70	มาก
4. กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เกิดประสบการณ์และความประทับใจ	4.08	0.73	มาก
5. ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว	3.97	0.67	มาก
6. ชุมชนท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว	4.01	0.73	มาก
7. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม	3.95	0.73	มาก
8. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้กฎระเบียบการท่องเที่ยว	3.93	0.74	มาก
รวม	4.03	0.71	มาก

จากตารางที่ 4.11 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนวอแก้ว พบว่า ในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย= 4.03, S.D. = 0.71)

โดยมีลำดับสูงสุด 2 ลำดับ ดังนี้

1. ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (ค่าเฉลี่ย= 4.32, S.D. = 0.67)

2. ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ (ค่าเฉลี่ย= 4.11, S.D. = 0.67)

และมีลำดับต่ำสุด 2 ลำดับ ดังนี้

1. ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน (ค่าเฉลี่ย= 3.89, S.D. = 0.73)
2. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้กฎระเบียบการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย= 3.93, S.D. = 0.74)

4.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนวอแก้ว

จากการสอบถาม และการสัมภาษณ์ สรุปความคิดเห็น ดังต่อไปนี้

4.3.1 ด้านพื้นที่/แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

จุดแข็งในปัจจุบันสภาพพื้นที่โดยรอบชุมชนวอแก้ว ยังมีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่มีอาณาเขตติดต่อเชื่อมโยงกับอุทยานแห่งชาติ และแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลบ้านเอื้อม ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลหนองหล่ม ทิศตะวันตกติดต่อกับ ดอยขุนตาน และทิศใต้ติดต่อกับตำบลเวียงตาล ในขณะเดียวกัน การปรับปรุงภูมิทัศน์อยู่ระหว่างการปรับปรุงสภาพพื้นที่โดยรอบ ชุมชนวอแก้วเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง โครงการเมืองน่าอยู่ มีห้องสมุด ห้องประชุม โรงอาหาร บ้านพัก โฮมสเตย์ ทั้งแบบที่ต้องการอยู่ร่วมกับชาวบ้าน และแบบที่เป็นรีสอร์ท การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเกษตรอินทรีย์ มีผลผลิตจากชุมชน เช่น ข้าวอินทรีย์ ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวกล้องอินทรีย์ ผักปลอดสารพิษ เครื่องจักสาน (อุปกรณ์หาลา ช่อ งไซ) นม (น้ำนมดิบ ส่งสหกรณ์โคนมนครลำปาง เพื่อแปรรูปเป็นนมพาสเจอร์ไรซ์ ยี่ห้อเฟรชมิลล์ (Fresh Milk) ฯลฯ

จุดอ่อน ยังมีปัญหาด้านงบประมาณที่จำกัด ภาครัฐให้การสนับสนุนอย่างไม่ต่อเนื่อง ดังนั้นผู้เกี่ยวข้อง จึงดำเนินการในพื้นที่แบบค่อยเป็นค่อยไป ขาดมีบุคคลที่จำเป็นต้องการอบรมด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ และการบริหารจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนประมาณ 12 - 13 หลัง ส่วนใหญ่มีแต่คนแก่อยู่บ้านจึงไม่สามารถดูแลนักท่องเที่ยวได้ทั่วถึง

4.3.2 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ด้านนโยบาย องค์กรท้องถิ่นให้การสนับสนุนการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ปัจจุบันไม่มีการตัดไม้ทำลายป่า มีความต้องการให้มีการดำเนินการท่องเที่ยวไปอย่างยั่งยืน เนื่องจากเป็นรายได้หลัก และรายได้เสริมให้แก่ชุมชน โดยที่มีแกนนำของหมู่ที่ 3 - 4 จำนวนประมาณ 100 คนมีการประชุมทุกเดือน โดยที่ในช่วงงานกิจกรรมมีชุดรักษาความปลอดภัย (ชรป.) สร้างความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว โดยมีรายได้ (ค่าเบี้ยเลี้ยง) ตอบแทน แนวนโยบายที่ดำเนินการแล้วก็คือให้หมู่บ้านวอแก้ว เป็นพื้นที่นำร่องที่ทางสถาบันการศึกษาหลายแห่ง ทั้งภายในจังหวัด และต่างจังหวัด เข้ามาทำโครงการต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ดังนั้น จึงทำให้แกนนำในชุมชนต้องทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการหลายหน้าที่ ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดของคนทำงาน (1 คน ต่อหลายตำแหน่ง และหน้าที่) องค์กรท้องถิ่นต้องเข้าสนับสนุน และช่วยแก้ปัญหาต่อไป

4.3.3 ด้านรูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชุมชนวอแก้วมีการจัดตั้งคณะทำงานตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านในการวางแผนการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโดยเชิญเจ้าหน้าที่ของอบต. มาร่วมเป็นคณะกรรมการ เพื่อช่วยนำเสนอแนวคิดใหม่ๆ ของรูปแบบกิจกรรม เมื่อทำแผนงาน/โครงการเสร็จ ก็ส่งไปยัง อบต. เพื่อขอการสนับสนุนด้านต่าง ๆ

4.3.4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ชุมชนได้มีการออกกฎระเบียบเอง โดยมีการจัดทำธรรมนูญตำบล (ภาคผนวก ข) เป็นการนำร่องซึ่งอยู่ระหว่างการทำประชาคมโดยได้ตัวแทนจากชุมชนต่าง ๆ และมีนายกอบต.และเจ้าหน้าที่จัดทำเวทีประชาคมการมีส่วนร่วมของครัวเรือนในชุมชนวอแก้ว สามารถทำได้ง่าย ๆ โดยไม่ต้องใช้งบประมาณของอบต. เช่นการช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดหน้าบ้านของตนเอง การกำจัดขยะมูลฝอย แยกขยะให้ถูกวิธี ช่วยกันตกแต่งแนวรั้วบ้าน ปลูกต้นไม้ ดอกไม้ เพื่อความสวยงาม ร่มรื่นของชุมชน เป็นต้น

4.3.5 ด้านอื่น ๆ

ชุมชนวอแก้วมีผู้นำที่เข้มแข็ง (กำนัน) เข้ามาสานต่อนโยบายการดำเนินการ ได้ประมาณ 2 ปี มาแล้วอย่างเอาจริงเอาจัง โดยคาดหวังว่าจะดำเนินการ การขับเคลื่อน ภายในระยะเวลา 3 ปี โดยที่การดำเนินแผนงาน โครงการ กิจกรรม ต่าง ๆ ได้แต่งตั้งคณะทำงานแต่ละคณะ ในการขับเคลื่อน โดยเน้นการพัฒนาใน 3 เรื่องคือ ยาเสพติด ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และการท่องเที่ยวของชุมชน

4.4 แนวความคิดของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนวอแก้ว

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของชุมชนวอแก้ว โดยการ สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว หัวหน้าส่วนราชการในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แล้วนำมาสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ได้ผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน คนที่ 1 กล่าวว่า “ ชุมชนวอแก้วมีจุดแข็ง คือความเข้มแข็งของคน สภาพแวดล้อม เป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย นักท่องเที่ยว สามารถมาเก็บผัก ผลไม้ เพื่อนำไปประกอบอาหาร และซื้อกลับเป็นของฝากได้ โดยในปี 2560 จะดำเนินการส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ” ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงศักยภาพในการบริหารจัดการ ของความเป็นผู้นำชุมชน ที่มีองค์ความรู้ และวิสัยทัศน์ ในการบริหารการท่องเที่ยวชุมชน โดยการใช้จุดแข็งของชุมชน ทั้งลักษณะของเกษตรกรรม วัฒนธรรมท้องถิ่น และลักษณะธรรมชาติของท้องถิ่นมาเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว และจัดการอย่างเหมาะสม ในด้านการให้บริการทางการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ เช่น ที่พัก โฮมสเตย์ การนำเที่ยว อาหาร และของที่ระลึก อีกทั้งมีข้อเสนอแนะว่า ควรจะมีการแปรรูป และจัดทำบรรจุภัณฑ์ (Packaging) เพื่อนำไปเป็นของฝาก ของที่ระลึก เพื่อการจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนได้ระดับหนึ่ง และเป็นการเพิ่มมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น จะช่วยให้ชุมชนพัฒนาไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ผู้นำชุมชน คนที่ 2 ให้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “ควรมีแหล่งเรียนรู้ต้นแบบในเรื่องของเกษตรปลอดภัย โดยการพัฒนาต่อยอดจากศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่” ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่าปัจจุบัน กระแสของการบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัยจากสารพิษมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยมีสินค้าที่บ่งบอกถึงการผลิตอย่างปลอดภัยจากสารพิษในท้องตลาดเป็นทางเลือกให้แก่ผู้บริโภคหลายชนิด จึงมักพบสินค้าเกษตรที่ระบุว่า เกษตรอินทรีย์ ผักไร้สารพิษ ผักปลอดภัยจากสารพิษ ผักอนามัย คำว่าผักปลอดภัยจากสารพิษ คือ ผักที่ระบบการผลิตมีการใช้สารเคมีในการป้องกัน และปราบศัตรูพืชรวมทั้งปุ๋ยเคมี เพื่อการเจริญเติบโต ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ ยัง

มีสารพิษตกค้างไม่เกินปริมาณที่กำหนดไว้เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 163 พ.ศ. 2538 ดังนั้นในเรื่องนี้ จึงควรมีกระบวนการ แนวทางในการบริหารจัดการต่อไป

ผู้นำชุมชน คนที่ 3 กล่าวถึง การดำรงอยู่ของการจัดการการท่องเที่ยว ส่วนหนึ่งให้แนวทางเรื่อง “การจัดทำทำเนียบปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละสาขาที่มีความเชี่ยวชาญ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี สมุนไพร ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของชุมชนวอแก้ว” สอดคล้องกับนักวิชาการ ให้ความรู้ไว้ว่า ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนประสบผลสำเร็จสามารถถ่ายทอด เชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม และภูมิปัญญา ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะความเชื่อ และศักยภาพในการแก้ปัญหาของมนุษย์ที่สืบทอดกันมา จากอดีตถึงปัจจุบันอย่างไม่ขาดสาย และเชื่อมโยงกันทั้งระบบทุกสาขา ความเหมือนกันระหว่างผู้ทรงภูมิปัญญากับปราชญ์ชาวบ้านคือ บทบาทและภารกิจในการนำภูมิปัญญาไปใช้แก้ปัญหา และการถ่ายทอดเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงจากอดีตถึงปัจจุบัน ส่วนความแตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับระดับภูมิปัญญาที่จะนำไปแก้ปัญหาและถ่ายทอดกล่าวคือ ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยย่อมมีความสามารถ หรือภารกิจในการนำภูมิปัญญา ระดับชาติไป แก้ปัญหา หรือถ่ายทอด หรือผลิตผลงานใหม่ ๆ ที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม ส่วนปราชญ์ชาวบ้านมีความสามารถ หรือภารกิจในการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไปแก้ปัญหา หรือถ่ายทอดในท้องถิ่นความเหมือนกันระหว่างผู้ทรงภูมิปัญญาไทยกับปราชญ์ชาวบ้านคือ บทบาทและภารกิจในการนำภูมิปัญญาไปใช้แก้ปัญหา และการถ่ายทอดเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงจากอดีตถึงปัจจุบัน ส่วนความแตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับระดับภูมิปัญญาที่จะนำไปแก้ปัญหาและถ่ายทอดกล่าวคือ ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยย่อมมีความสามารถ หรือภารกิจในการนำภูมิปัญญา ระดับชาติไป แก้ปัญหา หรือถ่ายทอด หรือผลิตผลงานใหม่ ๆ ที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม ส่วนปราชญ์ชาวบ้านมีความสามารถ หรือภารกิจในการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไปแก้ปัญหา หรือถ่ายทอดในท้องถิ่น เกี่ยวกับหลักคิดของปราชญ์ บ้านกับหลักคิด และวิถีชีวิตของปราชญ์ เป็นสิ่งที่คนในยุคสมัยนี้ ควรได้เรียนรู้ และนำไปเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาวิธีการในการทำงาน สามารถนำไปใช้ปฏิบัติในระดับบุคคล และชุมชนได้เป็นอย่างดีการแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน หรือปัญหาอะไรก็ตาม ที่เรากำลังเผชิญอยู่ ต้องใช้ปัญญาทำงานแทนเงินตรา มีความรู้ความเข้าใจกับสิ่งนั้น โดยทำตัวเป็นแบบอย่างให้คนยอมรับนับถือ และมีวิธีการความสามารถในการบริหารจัดการ สร้างการมีส่วนร่วมแทนอำนาจสั่งการ และสรุปว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตของปราชญ์ชาวบ้าน เป็นชุมทรัพย์ทางปัญญา ที่ต้องนำมาใช้ในการพัฒนาสังคมไทย จึงจะสามารถฝ่าวิกฤตการณ์ทุกอย่าง ที่เรากำลังเผชิญอยู่ได้

จากการสัมภาษณ์ อดีตนายกสมาคมการท่องเที่ยว ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวชุมชน จังหวัดลำปางว่า “การท่องเที่ยวชุมชน เรื่องที่สำคัญมากคือ การมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างทีมงานหรือการหนุนเสริมแกนนำหมู่บ้าน และเชื่อมต่อไปยังครัวเรือน โดยการสร้างความเข้มแข็ง ตั้งแต่ผู้นำ ถึงชาวชุมชน ต้องสามารถเขียนแผน และโครงการเองได้ สามารถกำหนดงบประมาณเพื่อการใช้จ่าย และเตรียมการล่วงหน้า เป็นช่วงระยะเวลา ให้คณะกรรมการรับทราบ และปฏิบัติการณ์ไปในทิศทาง

เดียวกัน” ซึ่งในทางวิชาการ แผนงาน คือข้อกำหนดที่ใช้เป็นเครื่องมือ หรือแนวทางในการปฏิบัติ ส่วนการวางแผน คือ กระบวนการคิดพิจารณาไว้ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร ทำไม่จึงทำให้ใครทำ ทำที่ไหน เมื่อใด โดยอาศัยโครงการ การดำเนินงานที่เป็นระบบ มีระเบียบ และมีประสิทธิภาพ ผลผลิตจากการวางแผน ก็คือ การจัดทำแผน อันเป็นข้อกำหนดที่ใช้เป็นเครื่องมือ หรือแนวทางในการปฏิบัติ หลักสำคัญของการวางแผน จึงมุ่งไปที่ความสำเร็จของการปฏิบัติงาน และประสิทธิภาพของการดำเนินงาน และถือได้ว่างานอันดับแรกของการบริหารและจัดการ

นอกจากนี้ยังกล่าวถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวด้านการต่อยอดความรู้ ที่มีอยู่ในตนเองส่งต่อไปยังคนรุ่นหลัง (KM) จากผู้สูงอายุไปสู่เยาวชน นักศึกษา เด็กนักเรียนในพื้นที่ โดยนำ Application และ Social Media มาใช้ให้เกิดประโยชน์

ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 5 ให้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนวอแก้วว่า “ควรเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง (1 หมู่บ้าน 1 แหล่งท่องเที่ยว) โดยใช้ระบบโลจิสติกส์ที่ดี เช่น เส้นทางมินิบัส รถตู้ ระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวหลัก และกลุ่มจังหวัด” อีกทั้งมีผู้นำชุมชนเล่าให้ฟังว่า “ชุมชนวอแก้วมีเส้นทางธรรมชาติ เดินป่าเชื่อมต่อไปถึงดอยขุนตาล เนื่องจากพื้นที่มีอาณาเขตติดต่อเชื่อมโยงกับอุทยานแห่งชาติ และแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ” ทั้งนี้ ถ้าโครงการดังกล่าวเกิดขึ้น จะมีการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนในพื้นที่ เช่น การจัดประชาคม และทำการถอดองค์ความรู้จากการดำเนินโครงการ เพื่อเพิ่มความสามารถของบุคลากรด้านนโยบาย และแผนของชุมชนที่มีขนาด งบประมาณ นโยบาย และการบริหารงานที่แตกต่างกันให้ ชุมชนอื่น ๆ สามารถนำแนวทางการดำเนินงานของโครงการนี้ ไปปรับใช้ได้

ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 6 กล่าวว่า “ ด้านนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวมจังหวัด ควรสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งให้แหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว สมาคมท่องเที่ยว และองค์กรที่เกี่ยวข้องโดยความรู้ทางวิชาการที่เป็นกลาง ในการบริหารจัดการ โดยใช้ความรู้จริงเชิงประจักษ์ กำหนดกฎ ระเบียบ กติกา ฯลฯ เพื่อสร้างมาตรฐาน ทั้งด้านแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการมัคคุเทศก์ และนักท่องเที่ยว” ซึ่งสอดคล้องกับดัชนีวัดมาตรฐานการท่องเที่ยวในเรื่องการจัดการด้านการให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึก ซึ่งพิจารณาจากการดำเนินงานของหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึก และการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว อันประกอบด้วย ประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่

- 1) มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
- 2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการประหยัดพลังงาน และการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี
- 3) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์แก่ผู้นำเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว และ
- 4) มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา การสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน

มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ และรายได้เพียงอย่างเดียว ทั้งหมดนี้เป็นแนวทางการพัฒนาที่ดีในการดำเนินการของการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง

ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 7 กล่าวว่า “ควรมีการให้รางวัลกับผู้ประกอบการที่เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณภาพ รับผิดชอบต่อสังคม และประสบความสำเร็จให้พัฒนาไปสู่ระดับชาติ และนานาชาติ” ซึ่งเป็นวิธีการ และแนวทางที่สร้างขวัญ และกำลังใจอย่างยิ่งให้กับผู้ประกอบการ โดยที่ผ่านมามีการให้รางวัลดังกล่าวน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งรางวัลที่ให้กับองค์กรชุมชนท้องถิ่น ตัวอย่างที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มักจะให้กับองค์กรใหญ่ เช่น นายวิสูตร บัวชุม ผู้อำนวยการ ททท.สำนักงานเชียงใหม่ กล่าวว่า รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (Thailand Tourism Awards) หรือรางวัลกินรี จัดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2539 และกำหนดจัดทุก 2 ปี และครั้งนี้ (26 กันยายน 2556) เป็นครั้งที่ 9 ทำให้ผู้ประกอบการและผู้เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไทยได้ตื่นตัวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการทั้งในด้านการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ และบริการกันอย่างมุ่งมั่นตั้งใจ ซึ่งรางวัลที่สำคัญนี้ได้รับการรับรองจากองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในเรื่องของมาตรฐาน ทั้งในเวทีท่องเที่ยวระดับประเทศ และเวทีนานาชาติ ทั้งแหล่งท่องเที่ยว ทั้งบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และรายการนำเที่ยว เป็นเครื่องหมายยืนยันถึงความพร้อมในเรื่องสินค้าแหล่งท่องเที่ยว และบริการระดับ Premium ซึ่งจังหวัดลำปาง ได้รับ 2 รางวัล ได้แก่ ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย และ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง

4.5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของชุมชนวอแก้ว

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของชุมชนวอแก้วจากการสังเคราะห์ข้อมูลของคณะผู้วิจัย มีดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนวอแก้วโดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพรับจ้าง-ค้าขาย และกลุ่มผู้มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาท ต่อเดือน ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของกลุ่ม ให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น จะทำให้มีรายได้จากการค้าขายเพิ่มขึ้น เช่นจัดทำ จัดหาผลิตภัณฑ์ สินค้าโอท็อป ที่มีการแปรรูป บรรจุภัณฑ์สวยงาม ทันสมัย มีเอกลักษณ์โดดเด่น จำหน่ายให้นักท่องเที่ยว
2. จากผลการวิจัยข้อมูลการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทราบจากเพื่อน ๆ ดังนั้น ชุมชนจึงควรริเริ่มผลิตสื่อใหม่ ๆ พัฒนาปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ ขยายเครือข่ายการท่องเที่ยว ด้วยการปรับปรุงเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลวอแก้ว และการเชื่อมโยงพันธกิจ กับผู้ประกอบการท่องเที่ยวของชุมชนวอแก้ว และสมาคมท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง
3. กระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุนการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชุมชนวอแก้วในวันธรรมดา (วันจันทร์ - วันศุกร์) เพิ่มมากขึ้น โดยเน้นเรื่องการสร้างจิตสำนึก ในการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการรักษาระเบียบ กฎ กติกาของชุมชน การอนุรักษ์พลังงาน และสิ่งแวดล้อม และเร่งรัดการพัฒนากระบวนการขนส่งที่ดีเช่น รถตู้ รถสองแถวเพื่อการเชื่อมโยงยังไปแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

4. พัฒนาปรับเปลี่ยนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ด้วยการใช้สื่อเทคโนโลยี มัลติมีเดีย สมัยใหม่เข้ามาช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม ที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปีลงไปให้ อยากรมาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
5. พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ต่อยอดจากศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมขี่จักรยาน เป็นต้น